

ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД БАСЕЙНУ РІЧКИ ГОРИНЬ У МЕЖАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У структурі землекористування нижньої течії басейну річки Горинь переважають землі сільськогосподарського призначення (85%), розораність досліджуваної частини басейну становить 67%, лісистість – 10%. З метою оптимізації структури землекористування басейну річки Горинь, необхідно скоротити розораність на 20% та збільшити лісистість на 13%. Реалізувати такий підхід потрібно впродовж певного періоду часу, змінивши цільове призначення земель та організувавши їх ландшафтно-адаптоване використання.

Ключові слова: річка Горинь, землекористування, оптимізація.

На даному етапі суспільного розвитку однією із глобальних проблем є ефективне використання земельних ресурсів у басейнах річок. Стан землекористування у межах річкових долин виступає індикатором збалансованого розвитку території, оскільки тут поєднуються економічні, соціальні та екологічні інтереси місцевих громад [4]. Для оптимального функціонування річкових екосистем організація господарської діяльності у басейнах повинна бути еквівалентною обсягу їх природного потенціалу [3]. Тому вивчення структури землекористування території прирічкових ландшафтів відіграє важливу роль у стабілізації екологічного стану басейну річкових систем.

У Тернопільській області басейн р. Горинь охоплює територію чотирьох територіальних громад (ТГ): Лопушенської, Вишнівецької, Борсуківської та Лановецької. Геоекологічний аналіз структури землекористування територіальних громад басейну річки Горинь у межах Тернопільської області показав значну диференціацію та відмінність від науково обґрунтованих норм (табл. 1).

Таблиця 1

Структура земельних угідь територіальних громад басейну р. Горинь у межах Тернопільської області, %

Територіальна громада	Орні землі	Забудовані землі	Землі під водою і болотами	Землі під лісами	Пасовища і сіножаті	Багаторічні насадження
Лопушенська	65,0	3,0	1,0	13,0	17,0	1,0
Вишнівецька	65,0	5,0	2,0	10,0	15,0	3,0
Борсуківська	65,0	5,0	6,0	9,0	13,0	2,0
Лановецька	73,0	5,0	2,0	5,0	14,0	1,0

У структурі земельних угідь досліджуваної частини басейну Горині переважають сільськогосподарські землі 85%. Розораність складає 67%, лісистість – 10%. Частка забудованих земель – 5%, землі під водою і болотами займають близько 3%. Багаторічні насадження займають менше 1%, пасовища і сіножаті – 14% (рис. 1).

Найбільш розбалансованою структурою земельних угідь, у досліджуваній частини басейну р. Горинь, характеризується Лановецька ТГ, де частка орних земель становить 73%, лісистість лише 5%. Жодна із громад досліджуваної частини басейну річки Горинь не відповідає нормативним показниками лісистості зони широколистяних лісів (23-40%). Найвища частка природних угідь спостерігається у Лопушенській громаді (32%), а найменша – у Лановецькій (22%). За рахунок ставків і водосховищ у Борсуківській громаді частка земель під водою і болотами є найвищою – 6%.

Аналіз територіальних відмінностей співвідношення природних та антропогенних земельних угідь тернопільської частини басейну р. Горинь показав значну їх диференціацію і відмінність від науково обґрунтованих норм (частка природних угідь менше 30%). Враховуючи основні засади концепції сталого розвитку нами розроблено оптимізаційну модель землекористування територіальних громад басейну річки Горинь у межах Тернопільської області (табл. 2), які знаходяться у зоні широколистяних лісів із нормативним показником лісистості – 23-40% [1].

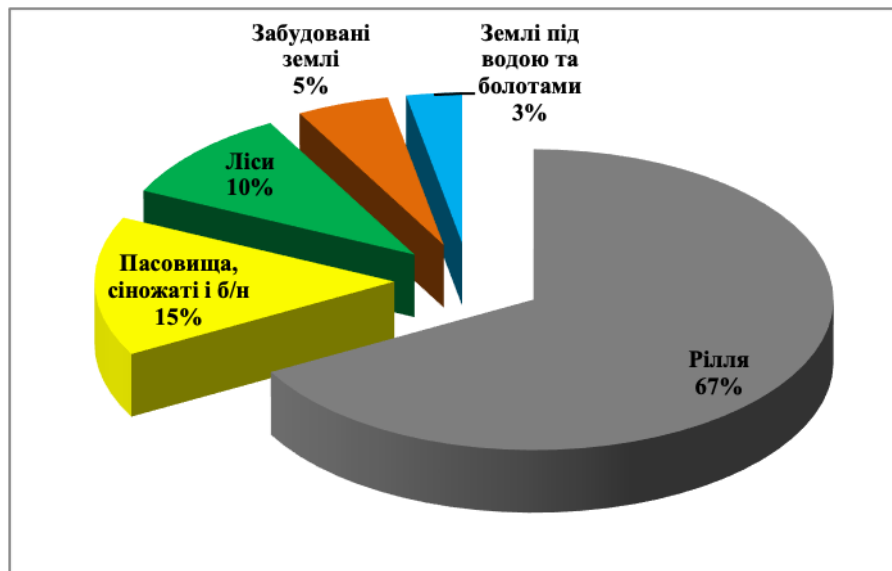

Рис. 1. Структура землекористування басейну річки Горинь у межах Тернопільської області

Запропонована модель враховує загальносвітові тенденції щодо співвідношення площ угідь під природною рослинністю та антропогенних земельних ділянок (60:40) [3]

Таблиця 2

Оптимізаційна модель структури землекористування територіальних громад басейну р. Горинь у межах Тернопільської області

Територіальна громада	Орні землі (наявна\оптим).	Забудовані землі	Землі під водою та болотами	Землі під лісами (наявна\оптим).	Пасовища, сіножаті, б/н (наявна\оптим).	Частка природної рослинності (наявна\оптим).
Лопушенська	65 / 47	3,0	1,0	13 / 24	18 / 25	32 / 50
Вишнівецька	65 / 47	5,0	2,0	10 / 23	18 / 23	30 / 48
Борсуківська	65 / 47	5,0	6,0	9 / 22	15 / 20	30 / 48
Лановецька	73 / 47	5,0	2,0	5 / 23	15 / 23	22 / 48

Відповідно до вимог Водної стратегії України [2] частка орних земель (ріллі) річкових басейнів повинна складати 47%. Таким чином, враховуючи високу розораність (67%) нижньої течії басейну р. Горинь, її в середньому необхідно скоротити на 20%. Зважаючи на особливості ландшафтів Тернопільської області, реальне скорочення орних земель пропонуємо проводити за рахунок малопродуктивних, слабо- і середньоеродованих земель. Частина земель такого типу з крутизною схилу більше 5° рекомендується під заліснення, що сприятиме зростанню лісистості території в середньому на 13%. Інша частина вилучених орних земель з крутизною схилів менше 5° підлягатиме залуженню, що дасть можливість довести частку пасовищ, сіножатей і багаторічних насаджень до 22%. Проведення таких оптимізаційних заходів сприятиме зростанню частки земель під природними угіддями досліджуваної території із 28,5% до 48,5%.

В основу запропонованої моделі покладено принцип рівноваги та паритетного розвитку господарства. Це означає, що використання земельних та інших природних ресурсів і розвиток господарської (соціально-економічної) діяльності на досліджуваній території не повинні погіршувати якості довкілля і стану природних геосистем [3]. Реалізувати такий підхід потрібно впродовж певного періоду часу, змінивши цільове призначення земель та організувавши їх ландшафтно-адаптоване використання [4].

Таким чином, оптимізаційна структура землекористування басейну річки Горинь у межах Тернопільської області включатиме: 47% – орних земель, 23% – лісів та лісовкритих площ, 22% – сіножатей, пасовищ і б/н, 5% – забудованих земель, 3% – земель під водою та болотами (рис. 2).

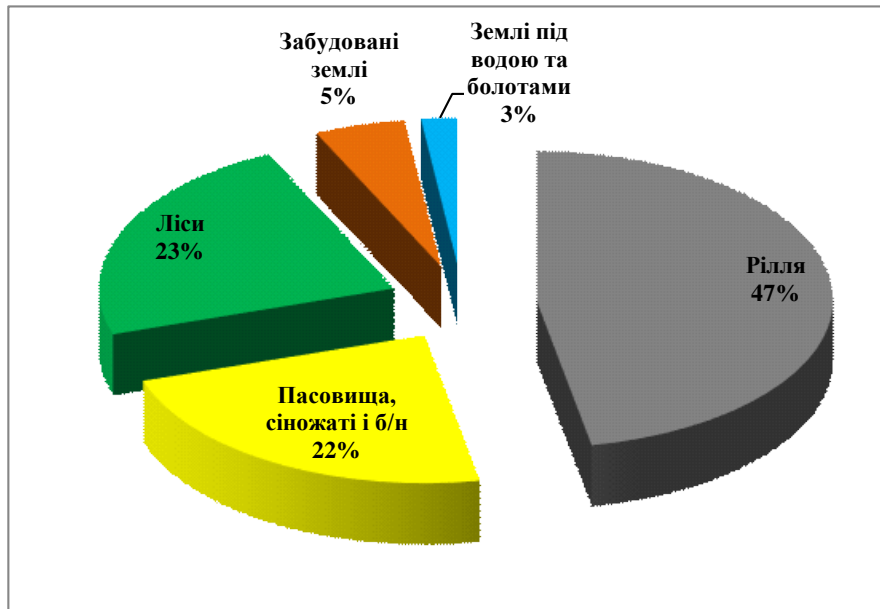

Рис. 2. Оптимальна структура землекористування басейну річки Горинь у межах Тернопільської області

Отже, у ході проведеного дослідження встановлено, що частка природних угідь тернопільської частини басейну р. Горинь становить 28,5%. Для доведення структури землекористування досліджуваної території до оптимальних показників необхідно скоротити розораність на 20% та збільшити лісистість на 13%, за рахунок високоеродованих та малопродуктивних земель.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту місце і простір [Монографія у 2-х т.]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2005. Т.1. 431 с., Т.2. 503 с.
2. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 №1134-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>
3. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 320 с.
4. Царик Л., Царик П., Кузик І., Царик В. Природокористування та охорона природи у басейнах малих річок: монографія. Вид. 2-ге доп. і перероб. Тернопіль: Тайп, 2021. 162 с.

УДК 631.415.1: 528

Лиховид П.В., к. с.-г. н., с. н. с., докторант
Інститут кліматично орієнтованого
сільського господарства НААНУ

ОЦІНКА КИСЛОТНОСТІ ОРНОГО ШАРУ ТЕМНО-КАШТАНОВОГО ҐРУНТУ ЗА ВЕЛИЧИНОЮ СУПУТНИКОВОГО НОРМАЛІЗОВАНОГО ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ВЕГЕТАЦІЙНОГО ІНДЕКСУ

Анотація. У статті наведено результати пілотного дослідження щодо можливості застосування нормалізованого диференційного вегетаційного індексу для встановлення кислотності ґрунту. Доведено, що супутниковий вегетаційний індекс може бути гарним предиктором кислотності ґрунту. Отримані результати свідчать, що в подальшому спектр застосування вегетаційного індексу може бути розширений на моніторинг ґрунтового покриву.

Ключові слова: агроеліоративний стан, водневий показник, інформаційні технології, регресійний аналіз.